

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Министерство на финансите

Октомври 2012

КОНКУРЕНТНОСТ НА БЪЛГАРСКИЯ ИЗНОС

Михаила Ярлийска
Недялка Димитрова

Всички права запазени. Ползвателите могат да свалят в електронен вид, да разглеждат на екран, да разпечатват и да копират това изследване за лични, образователни или други некомерсиални цели, като не се разрешава препродажбата или разпространението на материала, както и компилирането и създаването на производни материали на негова основа.

Интерпретациите, мненията и изводите, представени в това изследване, принадлежат изцяло на авторите и може да не съвпадат с тези на Министерството на финансите.

Министерство на финансите, октомври 2012
дирекция „Икономическа и финансова политика“
www.minfin.bg

КОНКУРЕНТНОСТ НА БЪЛГАРСКИЯ ИЗНОС

Михаила Ярлийска¹

Недялка Димитрова²

Резюме

Целта на настоящото изследване е да идентифицира секторите от българската индустрия, които са с висока конкурентоспособност или с потенциал за добро позициониране на международните пазари, както и да определи факторите, които подкрепят това развитие. Разглежда се динамиката на редица показатели, свързани с външната търговия, както и наличните данни за бизнес статистиката на преработващата промишленост.

Прави се изводът, че до момента страната е със слаба диверсификация на износа и е специализирана основно в нискотехнологични сектори или пазари. Сред основните стоки в тези сектори са хранителни продукти, напитки и тютюн; основни метали; дървени материали и хартия; мебели. Делът на високотехнологичните сектори в общия износ е силно ограничен в началото на разглеждания период, но показва добра динамика. Сред най-бързо развиващите се е групата на фармацевтичните продукти, като оптичните и прецизни уреди и моторните средства и транспортно оборудване също са с подобрени експортни позиции. Високотехнологичните производства имат добри бизнес показатели, но бъдещото им развитие е до голяма степен зависимо от адекватна инвестиционна дейност. Към тази групата спада още производството на компютърна техника и електронни продукти; химически продукти; машини. В повечето случаи конкурентните предимства в износа се дължат на високата производителност на труда и на доброто управление на разходите, а не толкова на инвестиционна дейност.

---

¹ Министерство на финансите, дирекция „Икономическа и финансова политика“, M.Yarliyska@minfin.bg

² Министерство на финансите, дирекция „Икономическа и финансова политика“, N.A.Dimitrova@minfin.bg

Съдържание

1. Въведение	3
2. Методология.....	3
3. Данни.....	7
4. Изследване на конкурентната способност.....	7
4.1. Анализ на външната търговия	7
4.2. Анализ на бизнес статистиката.....	15
4.3. Фактори, подкрепящи конкурентната способност	17
5. Изводи	20
6. Приложение	23
Литература.....	33

Приложение

Табл. 1: Групировка на стоките в зависимост от факторната обезпеченост	23
Табл. 2: Основни стоки за износ.....	24
Табл. 3: Индекс на сравнителните предимства за основни групи стоки в износа на България според факторната обезпеченост	25
Табл. 4: Индекс на сравнителните предимства на основни групи стоки в зависимост от технологичната обезпеченост	26
Табл. 5: Сектори с изпреварващо развитие спрямо обща преработваща промишленост, 2001–2011 г.....	27
Табл. 6: Дял на някои групи от стоки в износа на страната, 2001–2011 г.	28
Табл. 7: Нарастване на годишна база на някои групи от стоки в износа, в %, 2001–2011 г.....	29
Табл. 8: Цени на износ по продуктови групи. нарастване спрямо предходната година, в %, 2001–2011 г.....	29
Табл. 9. Структурна бизнес статистика за някои отрасли, НКИД 2003, 1999-2008г.30	
Табл. 10: Динамика на произведена продукция. вложен труд и заплащане, изменение на годишна база в %, КИД 2008, 2001–2011 г.....	31

Списък на фигурите

Фиг. 1: България в световния стокообмен.....	8
Фиг. 2: Баласа индекс за основни раздели от българския износ	9
Фиг. 3: Индекс на Амир за основни групи стоки от българския износ	10
Фиг. 4: Експортна специализация и динамика на световната търговия	14
Фиг. 5: Промяна в специализацията на българския износ и динамиката на световната търговия.....	15

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Целта на настоящото изследване е да идентифицира тези сектори от българската индустрия, които са с висока конкурентоспособност, както и да определи дали това се дължи на благоприятна конюнктура на световните пазари или на по-висока ефективност и сравнителни предимства на производството.

Изследването разглежда динамиката на няколко показателя, определящи наличието на конкурентни предимства при различните индустрии, както и динамиката на основни групи стоки от българския износ спрямо световната търговия. Като база за сравнение е предпочетена световната търговия, а не търговията с ЕС, за да се проследи по-добре глобалното позициониране на страната ни. Чрез наличната бизнес статистика за преработващата промишленост се анализират факторите, които оказват влияние върху създаването на конкурентни предимства за отделните сектори.

Анализът е структуриран в пет части. Следващата част от изследването описва използваната методология. Третата част съдържа описание на данните, върху които стъпва анализът. Резултатите от изследването както на външната търговия, така и на бизнес статистиката са поместени в четвъртата част, а петата част съдържа изводи. ▼

2. МЕТОДОЛОГИЯ

Оценката на експортната конкурентоспособност на една страна се основава на анализ на сравнителни предимства при външната търговия по отношение на експортна специализация и възможност за растеж. Основна част от теоретичните концепции са базирани на оценка на историческото представяне на износа на дадена държава.

Един от най-разпространените методи за оценка на конкурентоспособността е **индексът на Баласа** за проявени конкурентни предимства. Balassa (1965) твърди, че при липса на точни данни за факторите на производство (труд и капитал) в дадена страна, относителните ѝ предимства могат да бъдат оценени чрез исторически анализ на износа на стоки. Твърдението се базира на идеята, че структурата на износа точно отразява както ценови, така и неценови (качествени) особености на икономиката. Индексът се изчислява по следната формула:

$$\text{Индекс на Балса } i^{BG} = \frac{x_i^{BG}/x^{BG}}{x_i^W/x^W},$$

където:

x_i^{BG} – износ на стока i от България;

x_i^W – износ на стока i от света;

x^{BG} – общ износ на България;

x^W – общ световен износ.

Относителното предимство се „проявява“ чрез по-висока специализация на дадената страна (в случая България) в износа на конкретната стока спрямо специализацията на референтна група страни (в случая световната търговия). Страната проявява конкурентно предимство, ако степента ѝ на експортна специализация е по-голяма от тази на референтната група, т.е. стойността на индекса надхвърля единица. И обратно, стойност на индекса под 1 разкрива недостатък при търговията с даден продукт. Индексът на Баласа се използва за разкриване на експортен потенциал, като показва дали страната е в процес на увеличаване продуктите с експортен потенциал или запазване броя им без изменение.

Недостатък на индекса на Баласа е склонността към прекалено високи стойности. Например, ако дадена стока представлява значителен дял от износа на една страна, но формира много малка част от световния износ, индексът ще е с изключително високо ниво. Ето защо Amir (2000) представя подобрена версия на индекса (**индекс на Амир**), при която се отчита промяната в пазарните дялове през отделните периоди, където:

$$\text{Индекс на Амир } i^{BG} = \frac{x_i^{BG}/x_i^W_t}{x_i^{BG}/x_i^W_{t-1}},$$

където:

x_i^{BG} – износ на стока i от България;

x_i^W – износ на стока i от света;

t – текущ период (година).

Покачване на стойността на индекса през отделните години разкрива подобряване на конкурентната позиция на страната в износа на дадена стока спрямо общото развитие на пазара. Тоест, индекс, по-голям от единица, е индикатор за увеличаваща се конкурентоспособност. Аналогично, стойност, по-ниска от единица, отразява свиващ се пазарен дял.

Традиционните теории за външната търговия се основават на допускането за абсолютно конкурентни пазари, при които търговските връзки между страните се

определят от конкурентните им предимства. Съответно износът на дадена стока от определена държава зависи от факторната обезпеченост при производството на тази стока в страната и нивото на производителност. Страните се специализират в създаване и последващ износ на тези продукти, при производството на които могат най-интензивно да използват наличните ресурси (труд, капитал, природни дадености). Предполага се, че развитите икономики се специализират в търговията с капиталово-интензивни стоки, докато развиващите се икономики произвеждат и изнасят основно трудово-интензивни стоки, поради относително ниската обезпеченост с капитал.

В анализа е направена проверка на приложимостта на тези хипотези спрямо българската икономика. С цел по-задълбочено изследване на тенденциите при износа на България, анализирани продуктови данни са обобщени в групи. Цели се на по-агрегирано ниво да се проследи дали експортната специализация на България отговаря на теоретичните постулати за факторна обезпеченост, дали се наблюдава промяна през последните години и дали специализацията съответства на глобалните тенденции (т.е. дали секторите, в които се развиваме, съответстват на най-динамичните сектори в световен план). Използвани са два модела за обобщаване и анализ на данните, а именно според факторната обезпеченост при производството и според технологичната обезпеченост.

Първият модел стъпва на изследването на Baumann и Mauro (2007), които за разлика от стандартната теоретична рамка, която разглежда два производствени фактора (труд и капитал), представят групировка, базирана на **четири производствени фактора**. Критерий е факторът, който е водещ при производството на разглежданите стоки, а групите са:

- суровини (вкл. енергийни стоки);
- труд;
- капитал;
- научно-изследователска и развойна дейност (НИРД).

Определянето на конкретните стоки към някоя от изброените групи е направено според методологията, разработена от Hufbauer и Chilas (1974), по-късно доразвита от Yilmaz (2003) и Baumann и Mauro (2007). Например, стоките от група „торове“ са включени в група 1 „Суровини“, тези от килими и други постелки за земя попадат в група 2 „Труд“, благородните метали – група 3 „Капитал“, а фармацевтичните продукти – група 4 „НИРД“. По-подробно описание на групировката е представено в таблица 1 от приложението.

Недостатък при тази класификация е нейната субективност. Има стоки, при които производствените фактори могат да бъдат използвани в сходно съотношение и които, съответно, могат да принадлежат към повече от една група. Освен това, дадена страна може да се е специализирала в трудово-интензивните етапи от производството на капиталово интензивна стока, а тази особеност не може да бъде отразена в класификацията.

Втората класификация е базирана на OECD (2005) и предполага агрегиране в 17 групи в зависимост от степента на **технологична обезпеченост при производството** на продуктите. На следващ етап 17-те групи са обобщени в 4 класа – високотехнологичен, средно високотехнологичен, средно нискотехнологичен и нискотехнологичен.

За определяне на сектори от индустрията, които притежават конкурентно предимство на външните пазари, може да се използват и данни от бизнес статистиката на предприятията. За целта първо се разглеждат някои показатели от бизнес статистиката, а именно:

- индекс на промишленото производство,
- общ индекс на оборота в промишлеността,
- индекс на оборота в промишлеността за външния пазар,
- общ индекс на новите поръчки в промишлеността,
- индекс на новите поръчки в промишлеността за външния пазар,
- индекс на цени на производител за външния пазар.

Перспективните сектори се определят чрез сравнение на годишното нарастване на производството, новите поръчки, оборота и цените на съответните сектори със средното за цялата преработваща промишленост през разглеждания период. Предполага се, че ако даден сектор систематично (през по-голямата част от периода) нараства по-бързо от средния показател (или по-бавно при цените на производител) за цялата преработваща промишленост, то тогава той притежава потенциал да е конкурентен. Търсят се такива сектори, при които това условие е изпълнено за няколко от показателите. За така определените сектори се разглежда динамиката на съответните групи стоки за износ и се прави опит да се определи дали развитието на износа им се определя от ценови фактори или има и промяна на обемите. След това се търси отговор на въпроса кои са факторите, които поддържат конкурентоспособността на дадена индустрия – промяна на производителността на труда, подобряване на разходната ефективност или правилно насочени инвестиции. ▼

3. Данни

За анализ на стоковия износ е използвана информация от търговската статистика на Международния търговски център³ за размера на износа в стойностно изражение (милиони долара). Използва се групировката според Комбинираната номенклатура, като данните са в групи според разбивка до 4 знак на тарифния код или общо 1255 групи. Данните са годишни и обхващат периода 2001–2011 г.⁴.

Поради разнообразието на източници, които се използват при анализа на преработващата промишленост, данните обхващат различни периоди, различна класификация на секторите от промишлеността, както и различно групиране на стоките от външната търговия. Това само по себе си затруднява анализа и в известна степен го прави не много точен. В същото време се използват всички налични данни, което дава широта на картината. Конкретно, при анализа на индустриалните сектори са използвани данни от бизнес статистиката на преработващата промишленост с обхват 2001–2011 г. по КИД 2008, както и данни от структурната бизнес статистика с обхват 1999–2008 г. по НКИД 2003, т.е. липсва пълна съпоставимост между двата масива както като времеви период, така и като класификация на производствата. При анализа на външната търговия са използвани данни за износа на страната по групи стоки, както и данни за цените на износа по групи стоки за периода 2001–2011 г. Отново липсва пълна съпоставимост между групиранията. Източниците на данни са Евростат, БНБ и НСИ. ▼

4. ИЗСЛЕДВАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА

4.1 Анализ на външната търговия

Периодът след 2000 г. за България бе маркиран от силен икономически растеж, подкрепен от задълбочаване на икономическата интеграция с държавите от ЕС. Вътрешното потребление имаше основен принос за нарастването на БВП до 2008 г., а средният реален растеж за периода бе 5.8%. Приносът на нетния износ беше отрицателен, но износът нарастваше със стабилни темпове. Икономическата криза доведе до свиване на потреблението и инвестициите.

Влиянието на кризата върху българския износ започна да се проявява от последното тримесечие на 2008 г. Свиването продължи и през 2009 г. и дъното в дина-

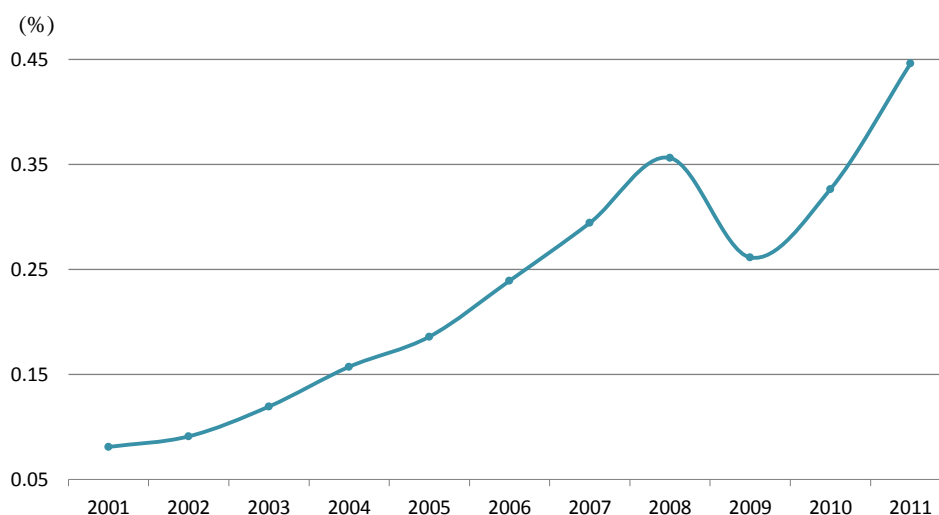
---

³ <http://www.intracen.org/>

⁴ Данни към октомври 2012 г.

миката беше достигнато през месец април (-39.4% спрямо съответния месец на предходната година), след което спадовете намаляха. Износът започна да нараства на годишна база от ноември 2009 г. вследствие от възстановяването на външното търсене и повишаването на международните цени на суровините и материалите. Тенденцията се затвърди през 2010–2011 г., като по-бързото възстановяване на износа, в сравнение с вноса, превърна външната търговия във водещ фактор за нарастването на БВП на страната. Покачващата се експортна конкурентоспособност е отразена на фигура 1 чрез повишаването на дела на българския износ в световния внос.

Фиг. 1: Дял на българския износ в световния стокообмен

Източник: Международен търговски център, собствени изчисления

В таблица 2 от приложението са представени водещите 30 стокови групи в българския износ според Комбинираната номенклатура. Подредбата е направена според дела на съответните продукти в износа на страната, като за критерий е използвана структурата през 2011 г. Общият дял на 30-те стоки достига 50% от износа на страната през референтната година. Таблицата съдържа информация за размер на износа в стойностно изражение, Баласа индекс и индекс на Амир за отделните стокови групи. Представените данни са за 2004, 2007, 2010 и 2011 г. с цел проследяване ролята на отделните стоки в периода преди кризата, при влизането на България в ЕС и в последните две отчетни години.

— Стоки и групи стоки с висок дял в българския износ

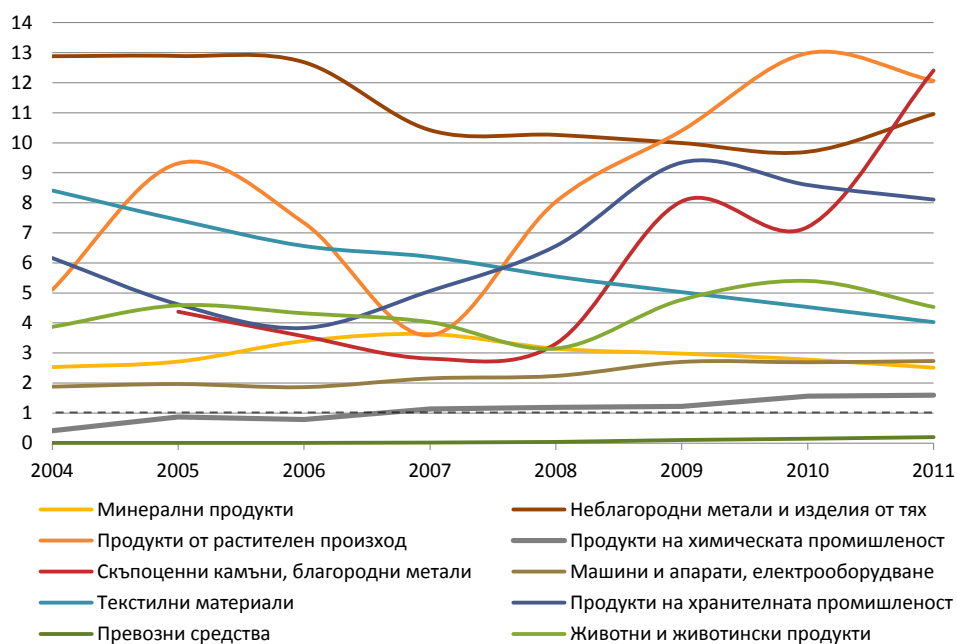
С най-голям дял в българския износ са продуктите от преработващата промишленост и основно от групите на минералните продукти (несурови нефтени масла и масла от битуминозни минерали, електрическа енергия) и неблагородните метали и изделията от тях (нерафинирана мед, рафинирана мед и медни сплави, ламарини и листове от мед, пръти и профили от мед, пръти от желязо и нелегирани стомани, отпадъци и отломки от чугун, желязо и стомана). Сред основните продукти за износ са и изделията от групата на машини, апарати и електрооборудване (жици, кабели и други изолирани електрически проводници; електрически акумулатори, хладилници, фризери и други съоръжения; електрогенериращи апарати; арматурни артикули и подобни устройства за тръбопроводи, котли, резервоари, вани или подобни съдове). Присъстват продукти на текстилната промишленост – мъжко и дамско облекло. Значителна част от водещите стоки за износ са селскостопански продукти: слънчогледови семена, пшеница и смеси от пшеница и ръж, царевича, рапица, меса и карантии от птиче месо. От преработените земеделски продукти, основните стоки за износ са от групите тютюневи изделия и хлебарски, тестени сладкарски или бисквитени продукти.

— РЕЗУЛТАТИ ОТ ИНДЕКСА БАЛАСА

Преобладаващо високите стойности на Баласа индекса онагледяват високата специализация на България в продуктите, изведени като водещи според дела им в износа на страната. Показателите над 1 показват проявени конкурентни предимства през всяка от разглежданите години. По-слаби стойности на Баласа индекса се наблюдават единствено при групите на превозни средства и електрогенериращи агрегати, в резултат от значително по-ниския им дял в общия износ на България спрямо относителния дял в световната търговия. Същевременно, динамиката на показателя за двете групи през отделните години свидетелства за постепенно увеличаване на специализацията.

Данните за 30-те водещи стокови групи са обобщени по раздели от Комбинираната номенклатура и динамиката на Баласа индекса за всеки от разделите в периода 2004–2011 г. е изобразена на фигура 2.

Фиг. 2: БАЛАСА ИНДЕКС ЗА ОСНОВНИ РАЗДЕЛИ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ИЗНОС

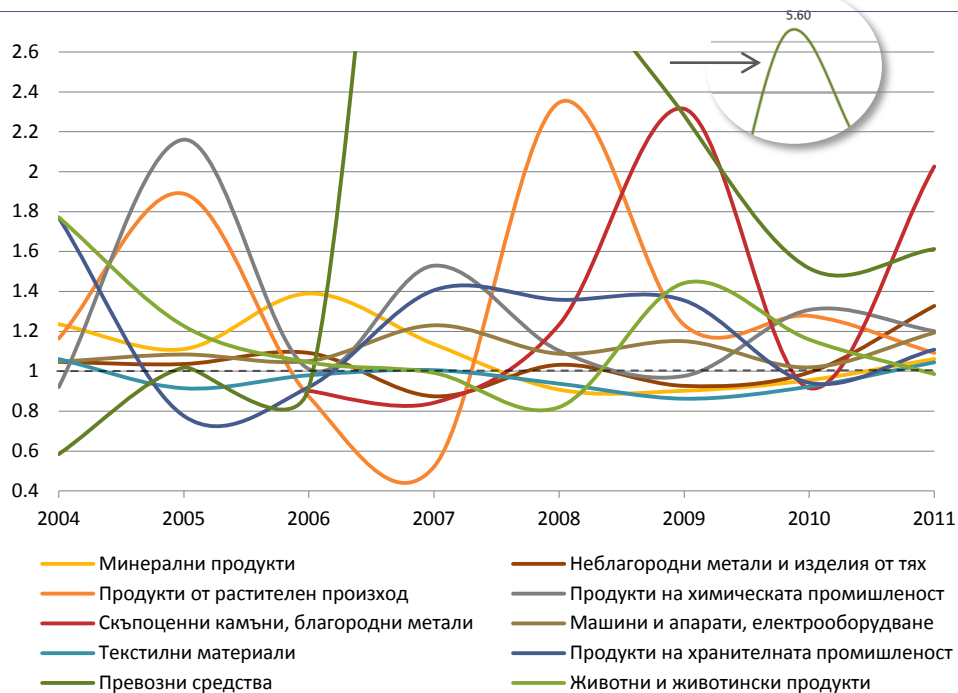
Видима е голямата специализация в износа на **неблагородни метали и продукти от растителен произход през целия период**. Наблюдава се ускорено нарастване на относителния дял на износа на продукти на хранителната промишленост и скъпоценни камъни и благородни метали, докато металите и животинските продукти по-скоро запазват позициите си в износа на страната. Интересна е динамиката на индексите на Баласа за продуктите на химическата промишленост и превозните средства. Те са по-ниски от единица в началото на периода, разкривайки конкурентен недостатък, но след 2007–2008 г. демонстрират значителен потенциал и позицията на разделите в българския износ се подобрява. Аналогично е и движението на „Машини, апарати и електрооборудване”. Разделът не само показва конкурентни предимства през всяка от годините, но и постепенно увеличава дела си в износа. Текстилните продукти са единственият раздел, при който се наблюдава постоянен спад в Баласа индекса и съответно загуба на позиции в структурата на износа.

— РЕЗУЛТАТИ ОТ ИНДЕКСА АМИР

Доколкото индексите на Баласа отразяват тенденциите в експортната специализация на една страна и изменението им е индикатор за относителната позиция на дадена стокова група в общата структура на износа, те не са точен измерител за конкурентоспособността на продуктите на световния пазар. Индексите на Амир разкриват различния темп, с който износът на отделни стоки е печелил пазарен

дяс. Обобщеният индекс на 30-те водещи стоки запазва стойности от и над единица през всички години в периода 2004–2011 г., потвърждавайки, че те са в основата на повишението на дела на износа на България в световния стокообмен.

Фиг. 3: Индекс на Амир за основни групи стоки от българския износ

По-агрегираната групировка (Фиг. 3) показва, че има раздели, при които изменението на българския износ почти напълно отговаря на съответното изменение на световния износ. Такива са разделите на неблагородни метали и изделия от тях, текстилни материали, а през последните години има уеднаквяване и на динамиката при минералните продукти. Въпреки отчетения спад в специализацията в износа на текстилни продукти (чрез индекса на Баласа), индексът на Амир не разкрива рязък спад в конкурентните позиции спрямо световния износ. Стойностите, близки до единица и за трите раздела показват, че те имат по-скоро неутрално влияние върху дела на общия износ на страната в световния стокообмен. Износът на машини, апарати и оборудване нараства по-бързо от промените в световното търсене и отчита позитивна връзка между экспортната специализация и конкурентоспособността. Доста по-волатилни са продуктите от растителен произход, скъпоценните и полускъпоценни камъни и благородни метали, превозните средства. Доколкото износът на селскостопански продукти зависи в основна степен от климатичните особености през отделните години, и в по-малка – от външнотърговската конюнктура, различията в динамиката на износа на растителните продукти и външното търсене могат да бъдат обяснени. Въпреки ускоряващата се

специализация в износа, подобрението в конкурентоспособността на продуктите на химическата промишленост има по-скоро забавящ се темп.

— РЕЗУЛТАТИ ОТ ГРУПИРАНЕТО В ЗАВИСИМОСТ ОТ ФАКТОРНАТА ОБЕЗПЕЧЕНОСТ

Резултатите от групирането на основните стоки за износ според факторната обезпеченост са поместени в таблица 3. За всяка от четирите групи е изчислен индексът на Баласа.

Динамиката в индексите на Баласа в периода 2001–2011 г. потвърждават първоначалните предположения за зависимост на структурата на износа от преобладаващия в България производствен фактор – труд. **Най-висока експортна конкурентоспособност през разглеждания период е отчетена именно при продуктите, при производството на които основен фактор е трудът.** Към тях спадат всички стоки на текстилната промишленост. Поради големия дял на тези стоки в българския износ (около 16% средно за периода), динамиката им до голяма степен определя изменението на индекса за групата. Съответно интензивната търговия с продукти на текстилната промишленост е водеща при формиране на висок индекс на групата в началото на периода, а забавянето ѝ след 2007 г. е основна причина за понижението на индекса през последните години. Ако влиянието на текстилните продукти бъде изключено, Баласа индексът на групата стоки, използващи предимно труд, би бил по-нисък от 1 за целия хоризонт с постепенно повишение към края на периода.

При групата на суровините за износ се наблюдава тенденция към намаляване на Баласа индекса в началните години от периода. Стойността спада от 1.29 през 2001 г. до 1.03 през 2003 г. и 1.08 през 2004 г. Следва покачване и задържане на нива от 1.2–1.3.

Значителният дял на цветните метали, желязото, тютюневите продукти, алкохолните напитки и изделията на химическата промишленост в българския износ са причина за благоприятните индекси при групата на стоки от капиталоемки производства. Стойностите на Баласа индекса са над единица през целия период 2001–2011 г., като нарастването през последните години е показателно за подобрение в конкурентоспособността.

Продуктите, при производството на които основен фактор е НИРД, са с най-ниски стойности на Баласа индекса. Относително ограничените разходи за изследователска дейност са сред основните причини за слабото развитие на тези производства и логично по-ниския дял на тези продукти в износа на страната. Въпреки отчетената ниска конкурентоспособност на стоките от тази група, индексът

сът показва постепенно повишаване, като от 0.4 през 2001 г. достига до 0.58 в края на периода.

Интересно е да се отбележи, че с оглед изменението на индексите в отделните групи, разглежданият период може да бъде разделен на **два под-периода**. Единият обхваща годините 2001–2006 г. и разкрива постепенно префокусиране на българския износ от суровини към стоки от капиталоемките производства и към тези, изискващи по-голяма научно-изследователска обезпеченост. Задълбочава се обаче экспортната специализация в трудово-интензивните производства. Вторият под-период обхваща годините след влизането на България в ЕС. Свързан е със значително ограничаване в износа на текстилни изделия и постепенен спад в Баласа индекса на групата, обезпечена предимно с труд. **Същевременно след 2007 г. подобрене се отчита в конкурентните позиции на НИРД-зависимите и капиталоемките продукти.**

— РЕЗУЛТАТИ ОТ ГРУПИРАНЕТО В ЗАВИСИМОСТ ОТ ТЕХНОЛОГИЧНАТА ОБЕЗПЕЧЕНОСТ

По-подробната групировка на стоките на база на технологичната обезпеченост при производството помага за идентифициране на допълнителни силни и слаби страни в экспортната специализация на България. В таблица 4 от приложението е представена динамиката на Баласа индекса за 17-те групи за всяка от годините в разглеждания период.

Данните от подробната разбивка показват, че **България е специализирана основно в экспорт на нискотехнологични продукти**. Водещи са изделията на текстилната и кожарската промишленост – дрехи, обувки в различни разновидности. Индексите на групата облекло показват силна специализация през периода 2001–2007 г. и слабо понижение през последните години. Кожарските изделия са имали добра конкурентоспособност в началото на периода, но те губят позиции след 2004 г. С нарастваща специализация са стоките земеделски продукти, храни, напитки и тютюневи изделия. От средно нискотехнологичните производства изнасяме основно неблагородни метали и изделия от тях. Те са с традиционно висок дял в българския износ и доброто им представяне е причина за по-високите индекси на цялата група. **От високотехнологичния сектор няма група стоки, за която индексът да надвишава единица – измерител за конкурентоспособността на износа.** Най-благоприятна е позицията на фармацевтичните продукти. Освен че са с най-високи стойности на Баласа индекса, при тях се отчита и нарастване на показателя в края на периода и достигане до стойности, близки до единица.

Наблюдава се значително разминаване между индексите в отделните подгрупи и средното за групите, което означава, че страната ни е специализирана в производството и износа на отделни стоки и има **слаба диверсификация**. Такова отклонение не е неочаквано за малка икономика като българската, в която производството е зависимо от факторната обезпеченост, от сравнително слабото вътрешно търсене и ограничените възможности за реализиране на икономии от мащаба в множество индустрии. В същото време обаче **прекалената специализация на износа и зависимостта от производството само в няколко сектора увеличава риска за цялата икономика от асиметрични шокове в тези сектори**.

— СРАВНЕНИЕ НА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА ИЗНОСА С НАЙ-ДИНАМИЧНИТЕ СЕКТОРИ В СВЕТОВНАТА ТЪРГОВИЯ

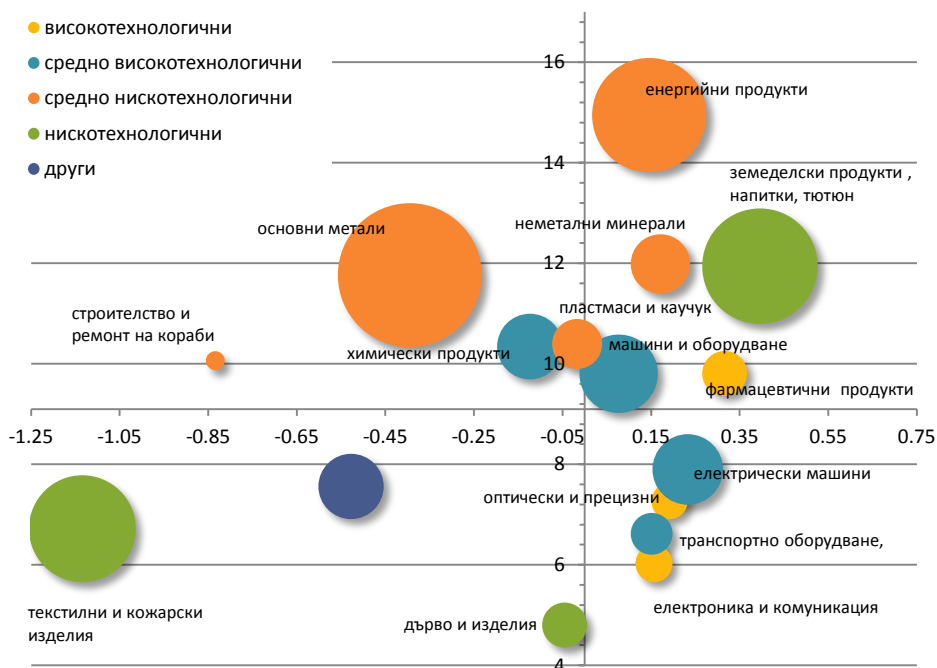
Интересен е въпросът доколко специализацията на българския износ се осъществява в най-динамичните сектори в световен мащаб. На фигура 5 са представени 17-те групи продукти, като е направено сравнение между промените в експортната специализация на България и световното търсене, изчислено чрез ръста на световния внос. В зависимост от това дали годишният ръст на вноса в групите е по-висок или по-нисък от средния за света (9.1% за периода 2007–2011 г.), секторите с растяща специализация се разделят на „нови звезди“ и „отминали величия“. Аналогично, когато намаляваща специализация в износа на дадена група е обвързана с ръст на търсенето на тази група над или под средното световно ниво, съответната група се причислява към „пропуснати възможности“ или „отстъпление“. Фигура 4 систематизира критериите и се отнася до разпределението на групите в квадрантите на фигура 5.

Фиг. 4: Експортна специализация и динамика на световната търговия

Фиг. 5: Промяна в специализацията на българския износ и динамиката на световната търговия

Бележка: Промяната в експортната специализация е изчислена като промяна в Баласа индекса между периодите (2001-2006г.) и (2007-2011г.). Размерът на мехурчетата отразява дела на износа на съответната група стоки в общия износ на страната в периода 2007-2011г.

От гледна точка на пазарно търсене, 9 от групите са динамично развиващи се. В първи квадрант „нови звезди” има две средно нискотехнологични, една високотехнологична, една средно високотехнологична и една нискотехнологична група продукти. Във II-ри квадрант, който отчита сектори с перспектива за развитие, в които България не се е специализирала достатъчно, има три средно нискотехнологични и една средно високотехнологична група.

Сравнявайки периодите преди и след членството на България в ЕС (съответно 2001–2006 г. и 2007–2011 г.) от всички бързо развиващи се сектори, България се е специализирала в износа на:

- продукти на фармацевтичната индустрия;
- неметални минерални продукти (вкл. керамика, стъкло, благородни метали, скъпоценни камъни);
- селскостопански продукти и продукти на хранително-вкусовата промишленост (вкл. суровини, храни, тютюн и напитки);
- енергийни продукти;
- машини и оборудване.

Сред групите в I-ви квадрант с най-голям дял са **животински и растителни продукти и други храни, напитки, тютюн**. Това е стокова група, която **увеличава дела си в световната търговия през последните години и същевременно се утвърждава като една от водещите в българския експорт** (16.4% дял в износа през 2007–2011 г.). Земеделските продукти, напитките и тютюнът обаче са резултат от нискотехнологично производство и имат малка добавена стойност. Енергийните продукти също имат значителен дял в българския износ, а търсенето им на международните пазари нараства. Трябва да отбележим, че статистически данни за износа на електроенергия не са достъпни преди 2007 г. Включването на информацията води до относително по-голям дял на продуктите от групата в българския износ и съответно по-висок индекс през втория период и по-голяма отчетена специализация. Ако изключим електроенергията от групата, мехурчето ще се измести наляво, но ще остане в I-ви квадрант, което е показателно за **нарастването на конкурентоспособност на енергийните продукти**.

Подобна технологическа особеност, при изчисляване експортната специализация, съществува и при групата на неметалните минерални продукти. Техният износ е представен в центъра на I-ви квадрант, основните продукти са стъклени бутилки, стъкла за мебели, фаянс. Отчетна информация за много от подгрупите на благородните метали и скъпоценните камъни е налична след 2007 г. Поради постепенно нарастващия ѝ дял, при изключването на тази група, мехурчето на минералните продукти преминава във втори квадрант и вече отразява забавяне в експортната специализация. **Фармацевтичните изделия принадлежат към най-високотехнологичните производства, а добрата специализация на България, заедно с нарастващото търсене, ги нарежда и сред най-конкурентоспособните**. От средно високотехнологичните производства, България се е специализирала в износа на машини и оборудване.

На границата между I-ви и II-ри квадрант са пластмаси, каучук и изделия от тях. Групата отчита лека специализация в периода след влизането на България в ЕС. Близо до най-добрия квадрант са и продукти на химическата промишленост и електрическите машини. Това е добра перспектива с оглед принадлежността им към средно високотехнологичния сектор, който е и с по-висока добавена стойност.

Автомобили и транспортно оборудване, медицински и оптически продукти и електроника и комуникационно оборудване са сред подобряващите специализацията си, но не са сред групите с най-голямо увеличение в търсенето в световен мащаб (IV-ти квадрант).

В III-ти квадрант, отразяващ ограничаване износа на продукти едновременно на световния пазар и в икономиката на страната са продуктите от дърво, текстилни материали и кожи и изделия от тях, обувки, шапки, чадъри. **Отстъплението от износ на нискотехнологични продукти е положителен сигнал, но делът на текстилните и кожарски изделия в българския износ все още е значителен.** Делът на групата представляваше 27.6% от общия износ през 2001 г. и постепенно се сви до 11.2% през 2011 г. След приемането на България в ЕС, износьт на текстилни продукти почти изцяло се насочи към държавите-членки. Участието на единния вътрешен пазар бе обвързано и с увеличаване на конкуренцията и покачване на разходите за единица труд в сектора.

4.2 Анализ на бизнес статистиката

Резултатите от анализа на бизнес статистиката⁵ са представени в таблица 5 от приложението. Открояват се **няколко групи сектори с изпреварващо представяне**, а именно:

- производството на храни, напитки и тютюневи изделия;
- производството на дървен материал, на хартия, картон и изделия от тях;
- производството на основни метали и метални изделия без машини и оборудване;
- производството на компютърна техника и електронни продукти, на електрически съоръжения;
- производството на автомобили и други превозни средства;
- производството на мебели.

Последващият анализ на бизнес статистиката ще се фокусира върху тях. Повечето от тези индустрии са капиталоемки, но въпреки това може да се твърди, че **избраните сектори са разнородни от гледна точка на характеристики** – някои зависят от наличието на природни ресурси, други – от обезпечеността с квалифицирана работна сила. Това може да се разглежда като положителен сигнал за икономиката като цяло, тъй като предполага базиране на конкурентните ѝ предимства на широка база.

Няколко сектора, свързани с химическата и фармацевтичната промишленост, с производството на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини, както и производствата, свързани с текстилната и кожарската индуст-

---

⁵ Анализът на бизнес статистиката не включва данните за сектор „Производство на петрол и петролни продукти“ поради конфиденциалността на информацията.

рия също се представят по-добре от средното за страната по определени показатели, но не са включени в последващия анализ. По отношение на производството на химични продукти и лекарствени вещества това е така, тъй като тези два сектора не показват по-голяма динамика по отношение на дейността за международния пазар, освен в ценово отношение. Производството на изделия от каучук, пластмаси и други неметални суровини също е изключено от последващия анализ по сходни причини. Конкуrentното предимство при текстилната и кожарската индустрия се извява единствено чрез по-ниски цени. Въпреки че това предимство се запазва и след 2005 г., когато пазарът на текстилни изделия се либерализира, секторът е изключен от последващия анализ, тъй като по останалите показатели той се представя зле.

В таблици 6 и 7 от приложението е дадена информация за дяловете на определени стокови групи в общия износ на стоки, както и тяхното нарастване на годишна база. Избрани са групи стоки, които съответстват на производствата от първата част. Отново се изследва дали техните растежи изпреварват ръста на целия износ. Това е така за групите „Храни, напитки, цигари“; „Мебели и домакинско обзавеждане“; „Машини, уреди и апарати“; „Електрически машини“ и „Транспортни средства“. В същото време прави впечатление, че динамиката на групата „Чугун, желязо, стомана и цветни метали“ в много голяма степен оказва влияние на динамиката на общия износ. Това се дължи на факта, че тази група има значителен дял в износа на страната, а освен това значително се влияе и от международните цени на суровините.

Интересен е и въпросът дали положителната динамика на гореизброените групи от стоки се дължи основно на изменение на цените или включва и промяна на обемите. За съжаление не разполагаме с данни за динамика на цени на износа по стокови групи, а по международната класификация SITC. Въпреки тази несъвместимост може да се направи сравнение на развитието на износа и на динамиката на цените по сходни стокови групи от SITC. Данни за това са публикувани в таблица 8 от приложението. В резултат може да се посочи, че нарастването на износа на някои стоки като „Чугун, желязо, стомана и цветни метали“ се дължи основно на ценови ефект, докато при „Машини, уреди и апарати“ и „Електрическите машини“, при „Храни, напитки, цигари“ и при „Мебели и домакинско обзавеждане“ съществува и увеличение на обемите. При „Транспортни стоки“ и при „Дървен материал и хартия“ не може да се направи еднозначен извод за целия разглеждан период.

В резултат на анализа досега може да се направят **няколко извода. Производството на компютърна техника и електронни продукти и производството на**

електрически съоръжения може да се разглеждат като притежаващи конкурентно предимство, което успешно реализират на външния пазар, но делът им в общия износ е много малък. Същото важи в голяма степен и за производството на храни, напитки и тютюневи изделия, на транспортни средства и на мебели. В същото време конкурентното предимство при производството на основни метали и метални изделия без машини и оборудване, както и при производството на дървен материал и хартия зависи в голяма степен от конюнктурата на международните пазари, което само по себе си не говори положително за техните възможности и устойчивост.

4.3 Фактори, подкрепящи конкурентоспособността

Повечето от секторите, които се представят добре от гледна точка на конкурентоспособност, са капиталоемки. Ето защо от особен интерес е да се разгледа дали инвестициите в тези отрасли са значителни, както и дали това води до увеличение на производителността на труда и до повишаване на разходната ефективност.

Данни за инвестиционната активност по сектори на икономиката има за периода 1999–2008 г. по старата класификация НКИД 2003 и следователно няма пълна съпоставимост между отраслите, упоменати в анализа на бизнес статистиката. Определени показатели от структурната бизнес статистика на предприятията са дадени в таблица 9 от приложението.

Отношението на направените инвестиции в материални активи към добавената стойност е високо за секторите „Производство на основни метали“, „Производство на дървен материал и хартия“, както и при „Производството на храни, напитки и тютюневи изделия“. Често то е по-високо от показателя за цялата преработваща промишленост. В същото време делът на инвестициите в добавената стойност при „Производството на машини, оборудване, на електрическо оборудване и на транспортни средства“ е относително ниско и често пъти изостава значително от средното.

Нарастване на производителността на труда (добавена стойност към брой наети) се наблюдава във всички разглеждани сектори, но то е най-значимо при „Производството на основни метали“, „Производството на транспортни средства“, „Производството на електрическо и оптично оборудване“ и „Производството на хартия“. Друг показател, който може да даде насоки за развитието на производителността на труда е сравнението на изменението на производството и на вложения труд (изработени часове). Данните отново са по КИД 2008 и обхващат

периода 2001–2011 г. (вж. таблица 10 в приложение). Отново при повечето сектори имаме изпреварващо нарастване на производството спрямо вложения труд, като това е най-ясно изразено при „Производството на основни метали”, „Производство на храни и напитки”, „Производство на електрическо оборудване”. При „Производство на дървен материал и хартия” и „Производство на мебели” количеството вложен труд нараства по-бързо отколкото произведената продукция, което свидетелства за понижаване на производителността.

Показатели, които дават индикации за подобряване на разходната ефективност на даден сектор, а оттам и до повишаване на конкурентоспособността му, е сравнението между динамиката на заплащането на труда и производството, както и отношението между генерираната добавена стойност и разходите за персонала. За периода 2001–2011 г. заплащането на труда нараства по-бързо от увеличението на производството във всички разглеждани сектори освен „Производство на основни метали”, т.е. сигнализира за известна загуба на ефективност. В същото време трябва да се има предвид, че през разглеждания период имаше значителни промени в нормативната уредба засягаща социалното осигуряване, които, съчетано с бурното икономическо развитие доведоха до бързи темпове на нарастване на заплатите. Отношението добавена стойност към разходи за труд за преработващата промишленост като цяло се увеличава през периода 1999–2007 г. и спада значително през 2008 г. Секторите, чието представяне е по-добро от средното, са „Производство на храни, напитки и тютюневи изделия” и „Производство на дървен материал и на хартия”. ▼

5. Изводи

При анализа на данните от външната търговия и бизнес статистиката се очертах следните сектори от преработващата промишленост, които притежават конкурентно предимство.

- Производството на храни, напитки и тютюневи изделия – отделни производства от тази група демонстрират високи индекси на Баласа и на Амир, освен това те повишават своята специализация в развиващ се пазарен сегмент на световно ниво. За съжаление, производствата в сектора са предимно нискотехнологични и разчитащи на обезпечеността с ресурси. Добро представяне по отношение на оборота и ценовата конкуренция, благодарение на което има нарастване на износа в реално изражение. Развитието в сектора се подпомага от значителните инвестиции, но това не дава отражение в динамиката на печалбата, а увеличаването на производителността на труда и на разходната ефективност е близко

до това на цялата преработваща промишленост. Засега изглежда, че инвестиционната дейност е насочена по-скоро към задържане на съществуващите пазарни позиции, а не на разширяване на пазарната ниша.

- Производството на дървен материал, на хартия, картон и изделия от тях – производствата тук отново попадат в групата на нискотехнологичните, но освен това те са и с намаляваща специализация в свиващ се сектор на световно ниво. Добро представяне по всички бизнес показатели (производство, оборот, поръчки, цени), но това не се вижда толкова ясно като увеличаване на износа в реално отношение. Относително добро представяне на разходната ефективност, въпреки че производителността на труда, особено в производството на дървен материал, изостава. Инвестициите в сектора също не са значителни, но въпреки това нарастването на печалбата обикновено надминава средното за преработващата промишленост.
- Производството на мебели – нискотехнологичен сектор, който се представя добре по отношение на производство, оборот и цени. До 2008 г. износьт се е характеризирал със значително увеличение на обемите. Последващ анализ на база на структурните бизнес статистики е затруднен, тъй като групата “Преработваща промишленост, неклассифицирана другаде”, съдържа много и разнообразни индустрии.
- Производството на основни метали и метални изделия без машини и оборудване – средно нискотехнологичен сектор, който има значителен дял в износа на страната. Високи стойности на индексите на Баласа и Амир и заемане на положение на пропуснати възможности в световната търговия поради намаляващата специализация. Въпреки това, секторът се представя добре по всички бизнес показатели. При него, обаче, динамиката зависи изключително много от международните цени на металите. Въпреки запазването и дори слабото увеличаване на дела на сектора в износа на страната, почти липсва нарастване на изнасяните обеми. Много добро представяне на производителността на труда и на разходната ефективност, въпреки относително ниските инвестиции. Трябва да се отбележи, че печалбата в сектора нараства значително, което свидетелства за добрите управленски практики, които се използват. Въпреки това развитието на сектора и неговото значение за икономиката на страната остава в голяма степен обвързано с конюнктурата на международните пазари на метали.
- Производството на автомобили и други превозни средства – средно високотехнологичен сектор, който се представя добре по всички бизнес показатели, но въпреки това реалното нарастване на износа не е ясно изразено. Ниски стой-

ности на индекса на Баласа, но индекса на Амир е относително висок, особено през последните години, което свидетелства за нарастване на конкурентоспособността. Относително високата производителност на труда не се съчетава с добра разходна ефективност и инвестиционна дейност, което дава своя негативен ефект върху печалбата в сектора.

- Производството на компютърна техника и електронни продукти, на електрически съоръжения – групата обединява средно високотехнологични и високотехнологични производства с относително нисък дял в износа на страната. За някои конкретни производства индексите на Баласа и Амир са високи единствено през последната разглеждана година. Групата е с производства, които се представят по много разнороден начин и не може да се направи единен извод за представянето им на ниво световна търговия, но като цяло показват нарастваща специализация в свиваща се пазарна ниша. С изключение на кризисните 2008–2009 г. увеличаването на износа в голяма степен е съдържало в себе си нарастване на обемите, а не само ценови ефект. Секторът се представя добре по всички бизнес показатели. Той се характеризира с относително висока производителност на труда, въпреки че изостава по отношение на разходната ефективност. Печалбата, особено при производството на електрическо и оптическо оборудване, е по-висока от средното, въпреки относително ниските инвестиции. Това свидетелства за добри управленски практики, които са успешни в силно конкурентна международна среда. Все пак, ниското ниво на инвестиционна активност в сектора може да окаже възпиращ ефект спрямо развитието му в бъдеще и загуба на пазари.
- Производството на фармацевтични продукти – високотехнологичен сектор, който увеличава своята специализация в разширяващ се сектор на световно ниво. Отчита се подобрене на показателите, особено след 2007 г. За съжаление, наличните данни от бизнес статистиките показват, че конкурентните предимства в сектора се явяват следствие на ценовия компонент.

В резултат може да се заключи, че страната е специализирана основно в нискотехнологични сектори или средно нискотехнологични сектори, които зависят от цените на световните пазари. Делът на високотехнологичните сектори в общия износ е относително нисък, но производства запазват добрите си бизнес показатели. В повечето случаи конкурентите предимства се дължат на високата производителност на труда и на доброто управление на разходите, а не толкова на инвестиционна дейност. ▼

6. ПРИЛОЖЕНИЕ

ТАБЛ. 1: ГРУПИРОВКА НА СТОКИТЕ В ЗАВИСИМОСТ ОТ ФАКТОРНАТА ОБЕЗПЕЧЕНОСТ

Групировка в зависимост от факторната обезпеченост	Раздели и групи от КН
Използващи предимно суровини	Живи животни и продукти от животински произход Продукти от растителен произход Продукти на хранителната промишленост (изкл. Тютюневи продукти и напитки) Минерални продукти Торове Руди от благородни метали
Използващи предимно труд	Кожи и кожухарски изделия Дървен материал и изделия от дървен материал Текстилни материали Обувки, шапки, чадъри Изделия от камъни, гипс, цимент, керамика, стъкло, скъпоценни камъни Разни стоки и продукти
Използващи предимно капитал	Безалкохолни и алкохолни напитки Тютюн и обработени заместители на тютюна Продукти на химическата промишленост (изкл. Фармацевтични продукти) Каучук и качукови изделия Неблагородни метали и изделия от тях (без руди) Автомобилни и железопътни превозни средства
Използващи предимно НИРД	Фармацевтични продукти Фотографски или кинематографски продукти Пластмаси и пластмасови изделия Машини, апарати и електрооборудване Въздухоплаване и космонавтика Морско или речно корабоплаване Часовникарски изделия Оптични, измерителни и медико-хирургически инструменти

Източник: Yılmaz (2003) и Baumann (2007) с модификация от авторите

ТАБЛ. 2: ОСНОВНИ СТОКИ ЗА ИЗНОС

Стокова група	Стойност (млн. долари)				Индекс на Баласа				Индекс на Амир			
	2004	2007	2010	2011	2004	2007	2010	2011	2004	2007	2010	2011
Нефтени масла или масла от битуминозни минерали, различни от суровите;	775	2366	2240	3028	2.72	3.25	2.45	2.15	1.24	1.01	0.99	1.03
Рафинирана мед и медни сплави в необработен вид	143	314	1359	1840	6.35	4.02	14.11	14.59	1.12	0.97	1.16	1.21
Нерафинирана мед	513	1039	234	864	176.51	110.89	29.25	68.79	0.88	0.77	0.39	2.76
Семена от слънчоглед	85	149	330	676	66.3	64.44	96.27	113.28	1.04	0.74	0.87	1.38
Медикаменти представени под формата на дози или подходящи за търговия на дребно	80	244	494	625	0.4	0.68	1.15	1.19	0.92	1.88	1.3	1.21
Електрическа енергия	0	330	445	602	0	8.95	10.38	9.92	-	-	1.21	1.12
Пшеница и смес от пшеница и ръж	80	63	452	578	3.77	1.55	10.14	7.67	1.84	0.26	1.46	0.89
Остатъци и отпадъци от благородни метали	0	51	193	573	0	2.81	7.2	12.41	-	0.84	0.92	2.03
Пръти от желязо или нелегирани стомани	91	143	239	428	7.33	4.68	10.27	12.05	2.15	0.94	1.00	1.38
Жици, кабели и други изолирани електрически проводници	98	205	359	426	1.8	1.78	3.02	2.57	1.02	1.14	1.07	1
Отпадъци и отломки от чугун, желязо и стомана	159	237	334	367	6.27	4.19	5.52	4.18	1.08	0.95	1.74	0.89
Костюми, ансамбли, сака, панталони и др. За мъже	311	350	244	315	9.33	6.82	4.99	4.58	1.16	0.93	0.96	1.08
Костюми, ансамбли, поли, рокли и др. За жени	352	405	272	315	7.74	5.75	4.18	3.6	0.99	1.08	0.89	1.01
Семена от рапица	3	26	231	298	1.11	4.04	22.14	17.3	1.64	3.77	2.2	0.92
Плосковалцувани продукти от желязо	460	754	178	276	11.72	8.76	2.34	2.8	1.03	1.07	0.82	1.41
Царевица	27	38	159	267	2.11	1.39	4.99	5.11	0.94	0.74	1.36	1.2
Медни руди и техните концентрати	32	254	148	263	2.35	5.2	2.41	3.15	0.9	0.87	0.58	1.54
Карбонати; пероксокарбонати	4	169	185	230	1.17	30.51	30.25	28.25	1.06	1.34	1.27	1.1
Ламарини, листове и ленти от мед	17	249	195	228	3.02	17.75	14.01	13.62	104.1	0.92	1.17	1.14
Сурови или необработени тютюни	115	140	191	226	15.56	12.24	12.93	12.47	1.85	1.31	0.69	1.13
Електрически акумулатори	30	118	165	217	1.77	3.45	4.1	4.14	1.21	1.39	1.09	1.19
Пури, пурети и цигари от тютюн	28	45	167	212	1.79	1.78	6.21	5.91	1.41	1.8	1.77	1.12

Стокова група	Стойност (млн. долари)				Индекс на Баласа				Индекс на Амир			
	2004	2007	2010	2011	2004	2007	2010	2011	2004	2007	2010	2011
Пътнически автомобили и други автомобилни превозни средства	2	11	112	206	0	0.01	0.15	0.2	0.58	5.6	1.52	1.61
Хладилници, фризери и други съоръжения	57	146	194	204	2.16	2.86	3.94	3.17	1.26	1.19	0.88	0.95
Пръти и профили от мед	32	128	135	196	8.81	13.42	16.22	16.15	1.43	1.1	1.24	1.17
Електрогенериращи агрегати	0	1	1	191	0.03	0.04	0.03	4.86	0.62	0.76	0.91	198.98
Меса и карантии, годни за консумация, от домашни птици	46	92	158	185	3.87	4.03	5.4	4.53	1.77	0.99	1.16	0.99
Арматурни артикули и подобни устройства за тръбопроводи, котли, резервоари, вани или подобни съдове	92	194	159	178	2.3	2.34	1.78	1.45	0.94	1.3	0.99	0.95
Хлебарски, тестени сладкарски или бисквитени продукти	63	117	167	176	4.17	4.51	5.34	4.37	1.04	0.99	1	0.96
Необработено олово	52	178	175	176	23.27	23.12	24.28	17.76	1.04	1.21	1.03	0.86

Източник: Международен търговски център, собствени изчисления

ТАБЛ. 3: ИНДЕКС НА СРАВНИТЕЛНИТЕ ПРЕДИМСТВА ЗА ОСНОВНИ ГРУПИ СТОКИ В ИЗНОСА НА БЪЛГАРИЯ СПОРЕД ФАКТОРНАТА ОБЕЗПЕЧЕНОСТ

	Среден дял '01-'11	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Използващи предимно суровини	28%	1.29	1.21	1.03	1.08	1.12	1.19	1.25	1.21	1.32	1.31	1.21
Използващи предимно труд	24%	1.89	1.97	2.09	1.98	1.82	1.63	1.62	1.47	1.47	1.37	1.34
Използващи предимно капитал	26%	1.14	1.05	1.13	1.28	1.26	1.40	1.26	1.31	1.29	1.32	1.39
Използващи предимно НИРД	22%	0.40	0.43	0.44	0.42	0.50	0.48	0.55	0.58	0.58	0.57	0.58

Източник: Собствени изчисления

ТАБЛ. 4: ИНДЕКС НА СРАВНИТЕЛНИТЕ ПРЕДИМСТВА НА ОСНОВНИ ГРУПИ СТОКИ В ЗАВИСИМОСТ ОТ ТЕХНОЛОГИЧНАТА ОБЕЗПЕЧЕНОСТ

Групи стоки	Среден дял '01-'11	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Високо технологични отрасли	4.8%	0.16	0.17	0.17	0.18	0.17	0.22	0.28	0.32	0.40	0.41	0.43
Фармацевтични продукти	1.8%	0.64	0.46	0.38	0.32	0.30	0.30	0.50	0.58	0.70	0.85	0.90
Самолети и други апарати за летене	0.1%	0.06	0.07	0.06	0.14	0.02	0.30	0.06	0.07	0.20	0.06	0.09
Медицински, оптически апарати, часовници	1.2%	0.15	0.18	0.20	0.20	0.23	0.30	0.38	0.39	0.41	0.39	0.40
Офис, счетоводно и компютърно оборудване	0.4%	0.04	0.07	0.09	0.11	0.08	0.09	0.10	0.12	0.15	0.12	0.14
Електроника и комуникационно оборудване	1.2%	0.11	0.13	0.13	0.34	0.38	0.10	0.12	0.14	0.13	0.12	0.14
Средно високотехнологични отрасли	17.5%	0.40	0.35	0.35	0.31	0.39	0.34	0.38	0.45	0.42	0.44	0.45
Химически продукти (без фармацевтични)	4.8%	0.94	0.77	0.75	0.65	0.82	0.68	0.76	0.84	0.62	0.64	0.61
Моторни средства и транспортно оборудване	1.5%	0.06	0.07	0.07	0.07	0.10	0.10	0.12	0.16	0.24	0.28	0.30
Разни машини и съоръжения	6.3%	0.38	0.39	0.15	0.26	0.20	0.48	0.14	0.23	0.29	0.18	0.23
Електрически машини	4.8%	0.44	0.92	0.92	0.74	0.58	0.58	0.62	0.81	0.79	0.55	0.50
Средно нискотехнологични отрасли	41.5%	1.18	1.05	1.08	1.17	1.19	1.33	1.31	1.19	1.12	1.10	1.12
Строителство и ремонт на кораби	0.6%	0.30	0.79	0.76	0.61	2.64	1.44	0.74	0.60	0.15	0.30	0.12
Неметални минерални продукти	3.4%	0.77	0.72	0.72	0.62	0.69	0.76	0.85	0.83	0.93	0.86	1.04
Пластмаса и чугун и продукти от тях	2.7%	0.57	0.56	0.57	0.55	0.58	0.58	0.63	0.58	0.59	0.55	0.55
Основни метали и продукти от тях	22.3%	2.44	2.26	2.47	2.58	2.49	2.78	2.42	2.31	2.22	2.14	2.24
Енергийни стоки	12.4%	0.79	0.56	0.50	0.62	0.67	0.79	0.92	0.83	0.81	0.79	0.74
Нискотехнологични отрасли	30.9%	1.74	1.94	1.97	1.94	1.85	1.62	1.57	1.67	1.77	1.73	1.64
Земеделски продукти, храни, напитки, тютюн	12.9%	1.14	1.43	1.22	1.30	1.39	1.19	1.16	1.61	1.86	1.96	1.91
Дърво и продукти от дърво	2.4%	0.71	0.76	0.86	0.87	0.82	0.71	0.81	0.73	0.65	0.87	0.87
Текстилни и кожени изделия	15.6%	3.00	3.21	3.52	3.37	3.08	2.72	2.60	2.37	2.31	1.94	1.72
Други продукти	5.4%	1.30	1.38	1.20	1.10	0.97	0.80	0.63	0.63	0.63	0.83	0.80

Източник: Собствени изчисления

ТАБЛ. 5: СЕКТОРИ С ИЗПРЕВАРВАЩО РАЗВИТИЕ СПРЯМО ОБЩО ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ, 2001–2011 Г.

Индекс на промишленото производство, ръст, %	<p>Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели</p> <p>Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон</p> <p>Производство на изделия от каучук и пластмаси</p> <p>Производство на изделия от други неметални минерални суровини</p> <p>Производство на основни метали</p> <p>Производство на метални изделия, без машини и оборудване</p> <p>Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти</p> <p>Производство на електрически съоръжения</p> <p>Производство на машини и оборудване, неклаифицирано другаде</p> <p>Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета</p> <p>Производство на мебели</p> <p>Производство, неклаифицирано другаде</p>
Общ индекс на оборота, ръст, %	<p>Производство на хранителни продукти</p> <p>Производство на химични продукти</p> <p>Производство на изделия от други неметални минерални суровини</p> <p>Производство на основни метали</p> <p>Производство на метални изделия, без машини и оборудване</p> <p>Производство на електрически съоръжения</p> <p>Производство на машини и оборудване, неклаифицирано другаде</p> <p>Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета</p> <p>Производство на превозни средства, без автомобили</p> <p>Производство на мебели</p>
Индекс на оборота на международния пазар, ръст, %	<p>Производство на хранителни продукти</p> <p>Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители</p> <p>Производство на метални изделия, без машини и оборудване</p> <p>Производство на електрически съоръжения</p> <p>Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета</p>
Общ индекс на нови поръчки, ръст, %	<p>Производство на хранителни продукти</p> <p>Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители</p> <p>Производство на метални изделия, без машини и оборудване</p> <p>Производство на електрически съоръжения</p> <p>Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета</p>
Индекс на новите поръчки на международния пазар, ръст, %	<p>Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон</p> <p>Производство на основни метали</p> <p>Производство на метални изделия, без машини и оборудване</p> <p>Производство на електрически съоръжения</p> <p>Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета</p> <p>Производство на превозни средства, без автомобили</p>

ИНДЕКС ЦЕНИ НА ПРОИЗВОДИТЕЛ НА МЕЖДУНАРОДНИЯ ПАЗАР, РЪСТ, %	Производство на хранителни продукти
	Производство на напитки
	Производство на тютюневи изделия
	Производство на текстил и изделия от текстил, без облекло
	Производство на облекло
	Обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косьм
	Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели
	Производство на хартия, картон и изделия от хартия и картон
	Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители
	Производство на химични продукти
	Производство на лекарствени вещества и продукти
	Производство на изделия от каучук и пластмаси
	Производство на изделия от други неметални минерални суровини
	Производство на метални изделия, без машини и оборудване
	Производство на електрически съоръжения
	Производство на машини и оборудване, неклафицирано другаде
	Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета
Производство на превозни средства, без автомобили	
Производство на мебели	
Производство, неклафицирано другаде	

Източник: Евростат

ТАБЛ. 6: Дял на някои групи от стоки в износа на страната, 2001–2011 г.

Групи стоки	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Храни, Цигари, Напитки	5.6	5.6	5.8	5.6	5.4	4.5	4.9	5.0	6.9	6.7	5.6
Мебели и дом. обзавеждане	2.6	3.5	3.7	3.5	3.3	3.0	3.5	3.7	4.8	3.7	3.2
Чугун, желязо, стомана, цветни метали	15.2	14.2	16.1	19.4	18.0	21.6	19.6	17.9	14.2	15.7	16.9
Машини, уреди, апарати; Електрически машини	6.0	6.0	6.3	5.7	5.6	5.3	6.8	6.9	7.0	6.7	7.4
Дървен материал и хартия, картон	2.5	2.6	2.9	2.9	2.4	2.0	2.2	1.7	1.6	2.1	1.9
Транспортни средства	0.6	1.1	1.0	1.0	2.5	2.2	1.3	1.3	1.7	2.0	1.9

Източник: БНБ. собствени изчисления

ТАБЛ. 7: НАРАСТВАНЕ НА ГОДИШНА БАЗА НА НЯКОИ ГРУПИ ОТ СТОКИ В ИЗНОСА, В %, 2001–2011 Г.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Износ, общо	8.8	6.1	10.0	19.7	18.6	26.9	12.5	12.5	-23.1	33.0	30.0
Храни. Цигари. Напитки	9.4	6.5	15.3	13.9	14.1	6.2	22.2	15.9	6.2	28.6	9.8
Мебели и дом. обзавеждане	29.6	43.0	16.6	13.8	12.6	15.1	29.5	21.2	-1.3	2.2	14.0
Чугун. желязо. стомана. Цветни метали	-8.9	-0.8	24.7	44.2	9.9	51.8	2.5	2.8	-39.3	47.5	39.6
Машини. уреди. апарати; Електрически машини	14.4	5.7	16.0	7.1	17.1	20.5	42.7	15.0	-22.4	27.9	44.1
Дървен материал и хартия. картон	-3.1	11.1	24.5	16.4	1.1	3.1	25.4	-13.6	-29.2	76.1	19.8
Транспортни средства	48.3	90.7	1.5	21.6	184.5	9.4	-33.9	15.9	0.3	55.5	25.6

Източник: БНБ. собствени изчисления

ТАБЛ. 8: ЦЕНИ НА ИЗНОС ПО ПРОДУКТОВИ ГРУПИ. НАРАСТВАНЕ СПРЯМО ПРЕДХОДНАТА ГОДИНА, В %, 2001–2011 Г.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Общо износ	-2.7	-5.1	-0.1	6.6	7.2	12.9	9.4	8.5	-14.4	10.9	11.8
За производство на храни, напитки, тютюневи изделия											
код SITC 0	-4.9	-12.6	3.2	-3.1	2.1	4.8	14.3	6.4	-12.8	5.6	8.5
код SITC 1	-2.3	-2.6	-7.1	-1.1	3.4	-6.1	10.5	14.2	18.6	0.6	-1.3
За производство на дървен материал и хартия											
код SITC 63	-0.2	8.2	-8.1	-2.8	-8.1	9.0	9.4	13.8	-7.3	0.4	3.7
код SITC 64	6.5	-3.1	6.0	-7.1	4.6	2.0	17.2	11.6	-8.2	9.7	9.4
За производство на основни метали и изделия от тях											
код SITC 67	-6.0	-6.1	8.2	42.9	3.5	4.8	12.9	25.0	-34.6	17.3	16.3
код SITC 68	-3.7	-9.5	-4.6	33.3	20.4	72.8	-2.6	-3.1	-20.2	44.0	18.3
код SITC 69	5.2	-3.0	9.2	2.0	10.4	20.6	8.3	13.3	-6.2	-2.1	9.6
За производството на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти; ел. съоръжения; машини и оборудване, неклассифицирано другаде											
код SITC 71	-4.3	-19.0	-2.4	-1.4	23.2	3.1	-3.0	13.7	-9.9	3.7	9.9
код SITC 72	14.2	-5.1	14.4	-11.1	-3.8	0.0	10.3	9.2	6.4	-1.6	2.9
код SITC 73	8.9	2.3	-1.3	2.7	1.2	9.2	15.0	30.9	-1.3	-10.6	1.5
код SITC 74	12.6	-10.3	-6.0	0.6	7.3	9.6	-2.1	6.2	2.6	-3.2	-1.3
код SITC 75	8.9	-27.2	-0.4	-28.5	11.1	1.2	14.2	0.0	-3.5	1.2	5.6
код SITC 76	10.4	0.1	-13.7	-0.9	-20.4	0.4	-18.0	-14.3	3.2	-6.0	14.4
код SITC 77	2.8	3.9	-2.5	-7.8	3.5	-1.1	9.1	1.4	-4.4	-3.6	9.3

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА АВТОМОБИЛИ. РЕМАРКЕТА И ПОЛУРЕМАРКЕТА; ПРЕВОЗНИ СРЕДСТВА. БЕЗ АВТОМОБИЛИ											
код SITC 78	-6.5	-11.0	-5.0	5.3	-13.5	19.0	7.6	0.5	12.2	3.5	6.9
код SITC 79	9.0	-8.6	-1.8	20.8	-24.5	37.3	4.0	3.8	-25.7	-2.3	6.0
ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА МЕБЕЛИ											
код SITC 82	-3.3	-2.9	-3.2	6.1	6.9	7.1	-0.4	4.7	3.0	-1.6	10.6

Източник: НСИ

ТАБЛ. 9. СТРУКТУРНА БИЗНЕС СТАТИСТИКА ЗА НЯКОИ ОТРАСЛИ, НКИД 2003, 1999-2008 г.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ИНВЕСТИЦИИ В ДМА/БДС										
Преработваща промишленост	32.8	37.3	46.4	55.3	48.7	38.9	43.0	51.8	51.5	55.4
Производство на храни, напитки и тютюневи изделия	38.8	45.0	51.6	61.7	67.5	63.5	58.0	67.3	68.7	55.2
Производство на дървен материал	72.7	213.5	83.5	63.3	47.7	53.9	38.4	44.1	67.8	99.8
Производство на хартия	78.9	48.7	35.1	85.3	49.7	43.8	50.4	51.1	68.4	63.4
Производство на основни метали и метални изделия	45.1	35.8	97.3	121.3	74.4	34.7	38.2	41.6	52.1	88.9
Производство на машини и оборудване	16.0	29.9	23.7	31.0	26.3	25.6	27.1	36.0	36.3	31.3
Производство на електрическо и оптично оборудване	22.7	21.1	34.1	27.7	27.8	23.9	22.7	33.3	28.2	36.7
Производство на транспортно оборудване	23.1		51.2	23.1	24.1	37.2	22.0	61.9	27.5	41.0
БРУТЕН ОПЕРАЩ ИЗЛИШЪК/ОБОРОТ										
Преработваща промишленост	7.4	9.3	6.8	6.4	8.0	10.1	11.3	10.4	12.9	
Производство на храни, напитки и тютюневи изделия	11.3	9.6	8.3	6.6	8.0	8.3	10.5	9.9	12.5	
Производство на дървен материал	8.4	6.4	3.6	4.8	7.1	14.2	13.4	15.6	15.6	
Производство на хартия	7.9	11.3	7.9	8.5	10.3	12.2	13.7	16.0	18.2	
Производство на основни метали и метални изделия	-4.8	8.5	1.7	0.1	4.5	9.5	8.2	9.4	11.4	
Производство на машини и оборудване	10.3	4.9	7.4	5.2	8.2	8.9	11.2	12.1	14.1	
Производство на електрическо и оптично оборудване	6.6	7.8	8.5	10.2	11.2	13.1	17.7	14.3	14.6	
Производство на транспортно оборудване	0.4		-8.8	8.6		10.5	11.3	11.4	12.5	
ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТ НА ТРУДА (БДС НА 1 НАЕТ)										
Преработваща промишленост	2.5	3.0	2.9	2.9	3.4	4.2	5.0	5.4	7.1	6.9
Производство на храни, напитки и тютюневи изделия	3.3	3.2	3.3	3.1	3.5	4.1	4.9	5.2	6.9	7.8
Производство на дървен материал	1.8	1.4	1.5	1.7	2.1	3.3	3.4	4.1	4.9	5.4
Производство на хартия	2.7	3.2	3.5	3.6	4.2	4.7	5.6	6.4	8.2	8.6
Производство на основни метали и метални изделия	1.9	4.2	3.0	2.7	3.8	6.6	6.6	8.9	11.1	6.2

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Производство на машини и оборудване	2.5	2.4	2.8	2.8	3.4	3.8	4.6	5.0	6.8	8.1
Производство на електрическо и оптично оборудване	2.2	2.7	3.2	3.7	4.2	4.6	6.4	6.1	7.9	8.5
Производство на транспортно оборудване	2.3		1.2	3.4	3.6	4.6	5.6	6.5	8.2	10.0
БДС/РАЗХОДИ ЗА ПЕРСОНАЛ										
Преработваща промишленост	1.4	1.6	1.5	1.5	1.6	2.0	2.1	2.2	2.4	1.9
Производство на храни, напитки и тютюневи изделия	1.9	1.9	1.8	1.7	1.8	1.9	2.2	2.2	2.4	2.2
Производство на дървен материал	1.6	1.3		1.4	1.5	2.2	2.1	2.3	2.3	2.2
Производство на хартия	1.4	1.5	1.5	1.6	1.8	1.9	2.1	2.3	2.4	2.0
Производство на основни метали и метални изделия	0.8	1.6	1.1	1.0	1.4	2.2	2.1	2.7	2.9	1.4
Производство на машини и оборудване	1.3	1.1	1.3	1.2	1.3	1.4	1.6	1.7	1.8	1.8
Производство на електрическо и оптично оборудване	1.2	1.4	1.5	1.7	1.8	1.9	2.4	2.2	2.2	2.0
Производство на транспортно оборудване	1.0		0.6	1.4		1.5	1.6	1.6	1.8	1.7

Източник: Евростат, собствени изчисления

ТАБЛ. 10: ДИНАМИКА НА ПРОИЗВЕДЕНА ПРОДУКЦИЯ. ВЛОЖЕН ТРУД И ЗАПЛАЩАНЕ, ИЗМЕНЕНИЕ НА ГОДИШНА БАЗА В %, КИД 2008, 2001–2011 г.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Производство на хранителни продукти											
Индекс на промишлената продукция	0.8	7.7	16.8	14.1	8.9	6.6	10.2	4.4	-9.1	4.4	-4.7
Изработени часове	2.2	4.2	6.1	3.6	7.7	6.0	2.2	1.6	-8.4	-7.5	-7.2
Бруто заплати	7.1	7.8	9.1	11.5	19.5	17.8	23.0	23.4	15.9	1.9	-1.9
Производство на напитки											
Индекс на промишлената продукция	-4.3	-7.7	18.5	22.2	-1.4	5.7	15.5	4.2	-23.0	-9.9	-2.1
Изработени часове	-10.0	1.9	-10.3	11.5	2.2	-5.6	5.3	-13.1	-8.8	-6.0	-3.0
Бруто заплати	-6.5	11.0	-3.9	17.3	13.4	9.8	33.7	9.5	2.3	0.2	4.0
Производство на тютюневи изделия											
Индекс на промишлената продукция	-8.9	-6.6	12.3	6.4	-0.1	-24.5	14.4	16.7	5.2	-8.3	6.5
Изработени часове	6.1	6.1	-9.0	-20.1	-14.2	-13.7	-17.1	-19.1	9.4	0.8	-11.1
Бруто заплати	11.1	3.4	4.6	-3.7	1.3	-6.2	3.5	3.1	3.5	13.4	-3.8
Производство на дървен материал											
Индекс на промишлената продукция	0.1	23.1	30.8	16.9	9.7	15.3	3.7	-7.1	-37.2	19.1	3.3
Изработени часове	8.6	-3.3	10.5	9.7	9.1	-3.2	4.3	-3.8	-21.0	7.6	-13.8
Бруто заплати	11.6	8.0	20.2	19.3	21.8	2.5	28.4	18.8	-16.3	10.4	-6.6
Производство на хартия и хартиени продукти											
Индекс на промишлената продукция	-12.1	20.2	45.1	22.6	6.6	-3.0	11.7	-1.7	-29.1	63.5	9.4

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Изработени часове	-14.6	21.5	4.8	-5.6	-1.8	-6.2	2.4	1.7	-16.8	-10.4	-5.8
Бруто заплати	-7.2	33.4	7.1	-1.9	2.4	2.8	16.7	21.3	-10.4	-1.6	7.5
Производство на основни метали											
Индекс на промишлената продукция	-11.4	4.8	25.5	59.3	6.2	9.4	0.8	-0.1	-13.0	0.5	7.7
Изработени часове	-14.2	-15.1	-0.9	-2.2	0.9	2.6	-2.9	-7.1	-24.0	-17.8	-13.6
Бруто заплати	-7.1	-4.5	2.7	7.6	6.4	14.9	16.8	12.4	-21.9	-17.8	-8.8
Производство на метални изделия без машини и оборудване											
Индекс на промишлената продукция	12.0	19.7	-4.3	25.2	25.8	14.0	11.6	7.0	-37.2	15.4	10.0
Изработени часове	-9.6	14.2	2.9	2.8	8.2	3.2	3.2	-0.8	-6.7	-5.6	6.7
Бруто заплати	-4.8	18.9	3.4	7.7	20.0	10.1	20.9	31.4	3.1	7.7	11.5
Производство на компютърна и комуникационна техника. електронни и оптични продукти											
Индекс на промишлената продукция	20.6	53.4	9.0	-32.7	21.0	-14.3	15.8	-1.9	-0.2	8.4	17.7
Изработени часове	-8.8	-3.6	-1.5	0.5	4.1	2.9	-0.9	-10.3	-13.9	-4.8	-12.2
Бруто заплати	5.7	11.6	-1.4	0.0	13.7	10.3	24.9	4.6	12.3	-0.8	-5.2
Производство на електрически съоръжения											
Индекс на промишлената продукция	-1.6	16.5	27.0	20.8	16.7	23.3	21.0	8.0	-19.4	11.2	6.3
Изработени часове	-1.7	3.6	0.9	1.6	2.7	-0.2	18.9	-10.5	-12.9	1.0	4.9
Бруто заплати	9.1	10.0	6.6	8.5	15.2	13.8	45.6	15.4	-1.2	9.5	12.6
Производство на машини и оборудване. н.д.											
Индекс на промишлената продукция	-0.8	12.8	18.5	34.0	3.6	15.1	15.8	4.0	-27.2	6.9	12.8
Изработени часове	-4.1	-2.4	-3.3	1.9	5.1	4.6	-0.4	-1.9	-25.7	-8.9	7.0
Бруто заплати	2.6	6.5	4.9	9.7	13.0	18.3	16.9	28.2	-21.1	-3.1	21.8
Производство на моторни превозни средства. ремаркета и полуремаркета											
Индекс на промишлената продукция	-2.7	17.4	-15.6	16.3	54.1	23.0	24.1	-16.4	-16.5	44.9	-6.3
Изработени часове	-2.8	23.6	-5.9	3.1	17.3	8.7	25.9	51.2	2.3	6.7	-2.8
Бруто заплати	4.1	18.1	-0.5	10.8	28.7	11.8	79.2	89.0	14.7	20.7	9.1
Производство на превозни средства. без автомобили											
Индекс на промишлената продукция	3.9	0.5	22.2	9.7	27.4	27.5	2.5	17.5	-32.6	-23.5	-3.1
Изработени часове	3.5	16.1	1.2	13.8	2.1	9.8	25.1	0.8	-13.6	-14.5	-11.5
Бруто заплати	0.7	19.8	5.5	27.4	25.5	26.4	51.8	25.2	-15.9	-23.7	-8.3
Производство на мебели											
Индекс на промишлената продукция	11.8	21.9	48.4	39.0	0.6	22.6	25.7	-5.7	-36.3	6.3	12.3
Изработени часове	-1.7	8.9	13.5	17.2	6.5	4.1	5.0	4.3	-16.3	-1.7	-0.6
Бруто заплати	4.4	14.9	18.5	28.4	16.6	13.8	24.5	14.2	10.5	-3.8	1.5

Източник: Евростат, собствени изчисления

ЛИТЕРАТУРА

1. Amir. M. (2000). Trade Liberalization and Malaysian Export Competitiveness: Prospects, Problems and Policy Implication.
2. Balassa. B. (1965). 'Trade liberalization and "revealed" comparative advantage'. The Manchester School of Economic and Social Studies 33: 92–123.
3. Baumann. U. and Filippo di Mauro (2007). Globalization and Euro Area Trade – Interactions and challenges. ECB Occasional Paper 55
4. Hufbauer. G. C. And John C. Chilas (1974). Specialization by Industrial Countries: Extent and Consequence in Herbert Hirsch (Ed.). The International Division of Labour. Problems and Perspectives. International Symposium. pp.3-38. . Tübingen
5. OECD (2005). Science, Technology and Industry Scoreboard. OECD Publishing
6. Yilmaz. B. (2003). Turkey's Competitiveness In The European Union: A Comparison With Five Candidate Countries - Bulgaria, The Czech Republic, Hungary, Poland, Romania - And The EU15. Ezoneplus Working Paper No. 12.
7. Zhelev. P. and Tzvetomir Tzanov (2012). Bulgaria's Export Competitiveness Before and After EU Accession. Journal of Economics and Business Vol. XV.▲